



Halep (Damascus, Şam) Keçisi Yetiştiriciliği

Aleppo (Damascus) Goat Breeding

İlkay Barıtcı¹, Cemal Adıgüzel²

¹Dicle Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootečni Bölümü, Diyarbakır, Türkiye

²Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM), Bursa, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Geliş Tarihi: 18 Nisan 2017
Revizyon Tarihi: 10 Mayıs 2017
Kabul Tarihi: 11 Mayıs 2017
Elektronik Yayın Tarihi: 30 Haziran 2017
Basım: 31 Temmuz 2017

Ö Z E T

Halep keçi ırkının kökeni, coğrafi yayılma alanı, yetiştirilme koşulları; anatomik ve morfolojik özellikleri (cidago yüksekliği, canlı ağırlık, renk, baş, kulak, boynuz yapısı); genel fizyolojik özellikleri (vücut sıcaklığı, nabız durumu, solunum durumu); performans özellikleri (süt verimi, döl verimi) incelenmiştir.

Bu ırk kurak ve yarı kurak iklim koşullarına adaptasyon sürecini tamamlamıştır ve bu iklim koşullarında nispeten yüksek süt ve döl verimine sahiptirler. Bu nedenle Halep Keçisinin iklim koşulları ve topoğrafik yapısı nedeniyle Güneydoğu Anadolu Bölgesi için uygun ırk olma niteliği taşıdığı söylenebilir. Ayrıca bölgede yetiştiriciliği yapılan bazı ırkların et, süt ve döl verimlerinin ıslahında bu ırktan geniş ölçüde yararlanılması da mümkündür.

Anahtar sözcükler: Halep keçisi, Morfolojik özellikler, Fizyolojik özellikler, Süt verimi, Döl verimi

A B S T R A C T

The origin of the Damascus (Aleppo) goat breed, the geographical spread, the growing conditions; anatomical and morphological features (height, weight, color, head, ear, horn structure); general physiological characteristics (body temperature, pulse status, respiratory status); performance characteristics (milk yield, fertility) were investigated.

This breed has completed the process of adaptation to arid and semi-arid climatic conditions and has relatively high milk and fertility in these climatic conditions. For this reason, it can be said that Aleppo Goat has the qualification of being suitable breed for Southeastern Anatolia Region due to its climatic conditions and topographical structure. It is also possible to utilize this breed in a wide range in breeding meat, milk and reproductive yields of some breeds cultivated in the region.

Keywords: Aleppo goat, Morphological features, Physiological characteristics, Milk yield, Fertility

1. Giriş

Son yıllarda dünyada keçi yetiştiriciliğine olan ilgi artmakta ve keçi sayısı artış göstermektedir. Bu artışta yetiştiriciliğin ekonomik getirileri yanında, keçi türünün fizyolojik ve biyolojik özellikleri etkili olmaktadır. Keçi sahip olduğu anatomik ve fizyolojik özellikleriyle diğer türlerin yetiştirilemediği alanlarda daha kârlı olarak yetiştirilebilmektedir (1). Keçi yetiştiriciliği gerek dünyada gerekse ülkemizde ormanlık ve dağlık bölgeler ile ekstrem tarımsal alanlarda yoğun olarak yapılan ekstansif bir üretim dalı konumundadır. Bu bölgelerde

keçi yetiştiriciliğinin tercih edilmesinin nedenleri arasında, bu bölgelerde başka türlerin yetiştirilmesinin mümkün olmaması başta olmak üzere, döl verimlerinin yüksek olması, türe özgü yem değerlendirme sayılarının yüksek olması, yararlanabilecekleri yem kaynaklarının fazla olması ve hastalıklara karşı dayanıklılıklarının yüksek olması gibi konular sayılabilir (2).

Keçi yetiştiriciliği ülkemizde yoğun olarak Güneydoğu bölgesi, Akdeniz bölgesi ve Ege bölgesinde yapılmaktadır. Ülkemiz genelinde yetiştiriciliği yapılan en yaygın ırk Kıl keçi olmakla birlikte, Doğu Akdeniz ve Güney-

doğu Anadolu bölgelerinde Kilis keçisi ve az sayıda da Halep keçisi yetiştiriciliği de yapılmaktadır (3). Arap ülkelerinde “Şami”, İngilizce literatürde “Damascus” olarak adlandırılan Şam keçisi, Türkiye’de Hatay’dan başlayarak Urfa’ya kadar, ülke dışında Suriye’den Mısır’a kadar olan Akdeniz şeridinde yetiştirilmektedir (4).

Halep keçisinin en önemli özelliği, yüksek sıcaklığa dayanıklı bir ırk olmasıdır. Diğer önemli bir özelliği de düz ovalarda kısa bitki örtüsünden yeterince faydalanabilmesidir. Bu keçi ırkının Türkiye’de yetiştirilmesinin en önemli avantajı özellikle Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu ve Akdeniz bölgesindeki yüksek sıcaklık ve verimli olmayan meralardan koyuna göre daha iyi faydalanmasıdır. Ayrıca hasat sonrası anız alanlarını etkili bir şekilde değerlendirilmektedir.

2. Halep Keçisinin Anatomik ve Morfolojik Özellikleri

Halep keçileri uzun vücut yapılı ve yüksek bacaklılardır. Bu özellikleri onlara geniş düzlüklerde uzun mesafe yürüme özelliği kazandırırken, dağlık ve engebeli arazilerde dezavantaj oluşturmaktadır.

Halep keçisi kıl renkleri birbirinden iki temel varyeteye sahiptir. Birincisi Türkiye’de sayıca fazla olan koyu kestane (kırmızı kahverengi) renkli olandır. İkincisi ise siyah renkte olandır (Şekil 1). Ancak Halep keçilerinin Beyaz, Kül rengi ve Kırmızı-Beyaz lekeli varyeteleri vardır.

3. Genel Fizyolojik Özellikler

Çevre koşullarının değişimi ile hayvanın solunum hızı da değişmektedir. Çukurova bölgesinde yapılan bir

çalışmada Saanen keçilerinin yüksek çevre sıcaklığına bağlı solunum problemi yaşadığı koşullarda Halep keçisinin problem yaşamadığı görülmüştür (3).

Tablo 1: Irkın anatomik ve morfolojik özellikleri (4)

Cidago Yüksekliği	71.34 cm
Canlı Ağırlık	46.36 cm
Vücut Uzunluğu	73.52 cm
Sağrı Yüksekliği	73.33 cm
Göğüs Çevresi	83.57 cm
İncik Çevresi	9.85 cm
Göğüs Derinliği	30.64 cm
Göğüs Genişliği	16.07 cm

Tablo 2: Farklı keçi genotiplerinde optimal ve sıcak çevre koşullarında fizyolojik özelliklere ait ortalama değerler (2)

	Optimal Çevre	Sıcak Çevre
Rectal sıcaklık °C	39.2±0.1	39.2±0.8
Solunum hızı (adet/dk)	25.1±0.2	90.2±0.5
Nabız hızı (adet/dk)	55.0±1.2	46.0±0.9

4. Verim Özellikleri

4.1. Süt verimi

Keçilerde adaptasyon ölçütleri olarak döl ve süt verimi özellikleri kullanılabilir. Egzotik ırkların yeni bölgelerinde, getirildikleri bölgede olduğu gibi verimlerini devam ettirmeleri, hayvanların yeni yerlerine uyum sağlayıp, adapte olduklarının bir göstergesidir. Bu bağlamda, fizyolojik özellikler kadar değişik verim özelliklerinin de ele alınması gerekmektedir (5).



Şekil 1: Halep Keçisi



Şekil 2: Halep Keçisi

Halep keçisinin yetiştirildiği bölgelerde yapılan araştırmalarda bu ırkın yüksek verim seviyesini farklı özelliklere sahip bölgelerde muhafaza ettiğinin anlaşılması nedeniyle adaptasyon özelliğinin iyi olduğu söylenebilir.

Abbasoğlu (6) K.K.T.C.'de yetiştirilen Halep keçileri ile yaptığı çalışmada laktasyon süt verimini iki yaşlılar için 206.07 kg, 4 yaşlılar için 257.47 kg, 5 yaşlılar için 294.35 kg, 6. yaş için ise 370.95 kg olarak hesaplamıştır. Keskin (4), Halep keçilerinde yoğun yetiştirme koşullarında 210 günlük süt verimlerini 289.5 litre olarak bildirmiştir. Özuyanık (7), Halep keçileri ile yaptığı çalışmada laktasyon süt verimi ve laktasyon süresini 453.75 kg ve 260.65 gün olarak bildirmektedir. Sarı (8), yarı entansif yetiştirme koşullarında, Şam keçilerinde laktasyon süt verimini 261.04 kg, laktasyon süresini ise 231.1 gün olarak bildirmiştir.

4.2. Döl verimi

Amik ovasında ekstansif şartlarda yetiştirilen Şam keçisi yüksek döl verimi ile tanınmaktadır. Bölgede, bu keçilerde çiftleştirmeler Ağustos sonu Eylül başlarında gerçekleşmektedir. Tekelerin, çiftleştirmelerden 30-45 gün önce dişilerden ayrılması ve aşım zamanı sürüye katılması şeklinde yapılan sürü yönetimi yetiştiriciler tarafından çok eskiden beri uygulanmakta ve doğumların nispeten toplulaştırılmasına yardımcı olmaktadır (4).

Özcan ve Güney (9), Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde Halep keçileriyle yaptıkları çalışmada tekizlik oranını %53.8, ikizlik oranını ise %38.6 olarak bildirmektedirler.

Tablo 3: Halep Keçilerinde Döl Verimi Özellikleri (8)

	Kontrollü Oğlaklama	Mevsim Dışı Oğlaklama
Gebelik Oranı	%100	%44
Kısırlık Oranı	%0.0	%56
Doğum Oranı	%100	%44
Oğlak Verimi	%123.08	%76
Tekiz Doğum Oranı	%23.08	%64.54

Tablo 4: Halep keçilerinde döl verimi özellikleri (7)

Oğlak Verimi	%155
Fertilite Oranı	%140
Doğum Ağırlığı	3.80 kg
Sütten Kesim Ağırlığı	18.63 kg

5. Sonuç ve Öneriler

Halep keçisinin; döl verim özelliklerinin iyi olması, kurak ve yarı kurak bölgelerde adaptasyon kabiliyetinin yüksek olması bu ırkı diğer keçi ırklarından ayıran en önemli özelliği olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin büyük kısmı, Güneydoğu Anadolu bölgesinin tamamı kurak ve yarı kurak bir iklim özelliğine sahiptir. Özellikle bu bölgede kış mevsiminin sert ve uzun geçmemesi Halep keçi ırkının ekonomik olarak yetiştirilmesinde önemli bir faktördür.

Halep keçisinin meme yapısı ve bacaklarının uzun olması geniş düzlüklerde büyük avantaj sağlamaktayken dağlık ve fazla engebeli arazilerde ise dezavantaj oluşturmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin büyük kısmını geniş düzlükler oluşturur. Bitki örtüsü cılız ve seyrek bir bölgemizin coğrafik özellikleri dikkate alındığında keçi ırkları içinde ekonomik olarak yetiştiriciliği yapılacak ırkların başında Halep keçisi gelir.

Halep keçilerinin döl ve süt verimi özellikleri yüksek değerdedir. Ancak keçilerin meme yapısının sarkık olması, çalılık ve taşlık arazilerde yetiştiriciliğinde dikkate alınması gereken bir durumdur. Bu konuda yapılacak seleksiyon ve tip sabitleştirmesi ile bu sorun ortadan kaldırıldığında bu keçiler dağlık ve çalılık arazilerde de süt verimi için rahatlıkla yetiştirilebilecektir (10).

TİGEM Ceylanpınar Tarım İşletmesi tarafından 1.000 baş kapasiteli keçi ağılı yapılmış olup, halen yetiştiriciliği yapılmakta olan Halep keçilerinde genetik ıslah çalışmaları başlanmıştır.

Islah, verimlilik, adaptasyon ve ekonomik olarak sürdürülebilir keçi yetiştiriciliği için kamunun keçi yetiştiricilerine daha fazla destek ve teşvik programı uygulaması, bu teşvikin sürekliliğinin de başarı şartının olmazsa olmaz kuralı olduğu unutulmamalıdır. Uygulamaya konulacak model en azından orta vadede üretimden başlayarak tüm aşamaları (pazarlama, finans, sağlık, eğitim) içerecek şekilde olmalıdır. Keçi yetiştiriciliğinde özellikle küçük ölçekli işletmelerin büyümesine ve sahiplerinin hayat standartlarının artmasına katkı sağlayacak şekilde bu işletmelere yönelik mikrokredi veya benzeri bir uygulamanın yapılması bu sürece katkı sağlayabilir (1).

Kaynaklar

1. Aytekin G. ve Sema A. Türkiye'de Keçi Yetiştiriciliği ve Geleceği Üzerine Bazı Değerlendirmeler. Vet. Hekim. Der. Derg. 81(2):15-20 (2010).
2. Darcan, N. (2000). Çukurova Bölgesi subtropik iklim koşullarında geliştirilen bazı keçi genotiplerinin bu koşullardaki adaptasyon mekanizmaları üzerine karşılaştırmalı araştırmalar. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
3. Özcan, L. Küçükbaş Hayvan Yetiştirme I (Keçi Üretimi). Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Ders Kitabı No:111, 318s., Adana (1989).
4. Keskin, M. (2000). Hatay Bölgesinde Yoğun Yetiştirme Koşullarında Şam (Damascus) Keçilerinin Morfolojik Özellikleri ve Performanslarının Saptanması. Doktora Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Hatay
5. Gül, S. (2008). Farklı Keçi Genotiplerinin Doğu Akdeniz Bölgesi Koşullarındaki Performanslarının Karşılaştırılması. Doktora Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Hatay.
6. Abbasoğlu, S. (1999). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Güzelyurt Devlet Üretim Çiftliği'nde yetiştirilen Şam (Damascus) keçilerinde döl ve süt verimi özellikleri üzerinde bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
7. Özuyanık, O. (2004). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurak iklim koşullarında yetiştirilen Damascus keçilerinin adaptasyon mekanizmaları üzerinde bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniv., Fen Bilimleri Enst., Adana.
8. Sarı, A. (2004). Şam (Damascus) keçilerinde mevsim dışı oğlaklatmanın döl ve süt verim özellikleri üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniv., Fen Bilimleri Enst., Antakya.
9. Özcan, L. ve Güney, O. Damascus Keçilerinin Çukurova Bölgesi Koşullarında Verimleri Üzerine Bir Araştırma. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yıllığı:14. 1 12-27. Balcalı/ Adana (1983).
10. Behrem, S. (2011). Kilis İlinde Keçi Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Hatay.